

فصلنامه تحقیقات جدید در علوم انسانی

Human Sciences Research Journal

دوره جدید، شماره هفدهم، بهار ۱۳۹۸، صص ۲۷۷-۲۸۳ New Period, No 17, 2019, P 277-283

ISSN (2476-7018)

شماره شاپا (۲۴۷۶-۷۰۱۸)

بررسی بخش کشاورزی در اسناد توسعه‌ای برنامه ششم

زهرا بخشی^۱، محمد علی احمدی مقدم^۲، هدایت اله درویشی^۳

۱. دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی

۲. دانشجوی دکتری جغرافیا سیاسی واحد تهران مرکز، ایران

۳. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشگاه شهید بهشتی، ایران

چکیده

بخش کشاورزی به عنوان یکی از مولفه‌های اساسی نقش مهمی در فرایند توسعه‌ای کشور دارد، در واقع، بخش کشاورزی به عنوان یکی از محرک‌های اصلی چرخ‌های اقتصادی کشور است. پژوهش حاضر با هدف بررسی جایگاه بخش کشاورزی در اسناد توسعه‌ای کشور با روش توصیفی و مبتنی بر منابع اسنادی تدوین شده است.

واژه‌های کلیدی: اسناد توسعه‌ای، برنامه ششم، کشاورزی

مقدمه

بخش کشاورزی به دلیل تاثیر ویژه آن بر اشتغال، تعدیل فقر و درآمد، امنیت غذایی و خودکفایی از اهمیت بالایی برخوردار است (شایان و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۵۱). در واقع؛ رشد و توسعه بخش کشاورزی همواره یکی از محورهای اساسی توسعه اقتصادی به شمار می آید، از این رو توسعه این بخش می تواند محرکی برای پیشرفت دیگر بخش های اقتصادی به حساب آید.

در ایران؛ کشاورزی بزرگترین بخش اقتصادی پس از بخش خدمات است که حدود ۲۰ درصد تولید ناخالص ملی و سهم عمده ای از صادرات غیرنفتی را به خود اختصاص می دهد. همچنین محل اشتغال بخش وسیعی از جمعیت کشور است. بدین ترتیب رشد این بخش تا حدود زیادی تعیین کننده رشد اقتصادی کشور است (حاجی رحیمی و ترکمان، ۱۳۸۲: ۷۲).

به عبارتی؛ توسعه کشاورزی به مثابه استراتژی و راهبرد اصلی توسعه روستا است (تقدیسی و شایان، ۱۳۹۰: ۴۳).

در عرصه جهانی، نگرشی بر زمینه های تحولی جوامع پیشرفته کنونی گویای آن است که منشأ توسعه یافتگی بسیاری از این ممالک، مازاد تولید در بخش کشاورزی در مراحل اولیه توسعه، مناسب ساز تحولات شده است (مطیعی لنگرودی و شمسانی، ۱۳۸۶: ۸۶).

فائو برای توسعه پایدار کشاورزی و روستایی معیارهای زیر را برمی شمرد:

شکل ۱: معیارهای فائو برای توسعه پایدار کشاورزی و روستایی

Munssing and shearer, 1995

تامین نیازهای غذایی اساسی نسل حاضر و آینده از نظر کمی و کیفی و در عین حال تامین تولیدات کشاورزی دیگر
ایجاد مشاغل دائمی درآمد کافی و شرایط مناسب زندگی و کار برای کسانی که در فرایند تولیدات کشاورزی اشتغال دارند
حفظ و در صورت امکان ارتقای ظرفیت تولیدی منابع طبیعی پایه و منابع تجدید شونده بدون ایجاد اختلال در عملکرد چرخه های اساسی بوم شناختی
کاهش آسیب پذیری بخش کشاورزی نسبت به عوامل طبیعی و اقتصادی- اجتماعی و دیگر تهدیدها و تقویت خودانکایی

روش تحقیق

در این پژوهش با بهره گیری از منابع اسنادی موجود در زمینه موضوع مورد مطالعه، مهمترین مواد مندرج در خصوص بخش کشاورزی در اسناد توسعه برنامه ششم کشور آورده شده است.

یافته‌های تحقیق

جایگاه بخش کشاورزی در برنامه ششم توسعه کشور

ماده ۳۱

دولت موظف است برای حصول اهداف بندهای ششم و هفتم سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در جهت تأمین امنیت غذایی و نیل به خودکفایی در محصولات اساسی زراعی، دامی و آبرزی به میزان نود و پنج درصد (۹۵٪) در پایان اجرای قانون برنامه و افزایش تولیدات کشاورزی به‌ویژه محصولات دارای مزیت صادراتی، رسیدن به تراز تجاری مثبت، تقویت و تکمیل زنجیره‌های تولید و توسعه صادرات و ارتقای بهره‌وری آب و خاک کشاورزی اقدامات زیر را جهت حصول به شاخص‌های کمی به شرح ذیل انجام

دهد:

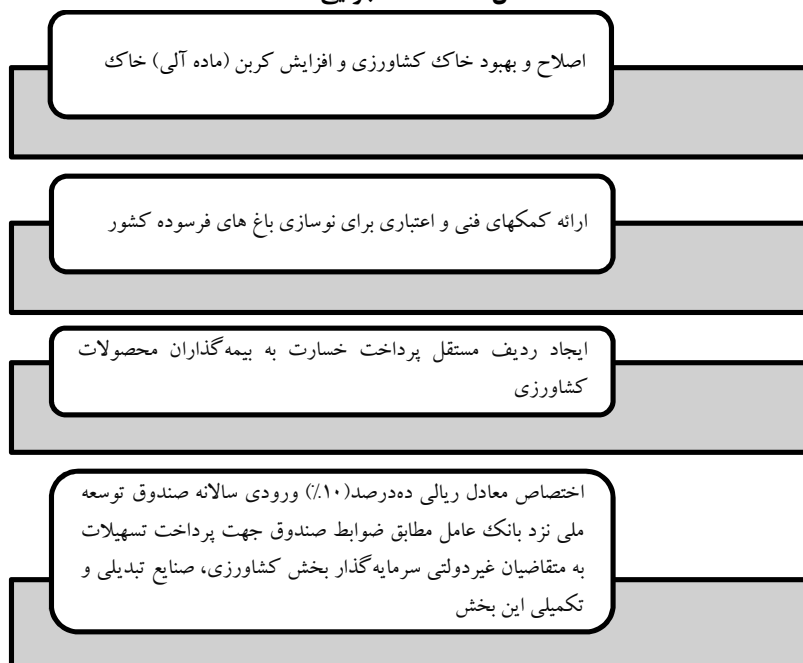
شکل ۲: اقدامات اجرایی ماده ۳۱

ماده ۳۲

به منظور کاهش التهابات بازار کالاهای اساسی کشاورزی و کاهش نوسان غیرعادی فصلی محصولات کشاورزی و به منظور کاهش بار مالی دولت برای تأمین نقدینگی در گردش و هزینه تبعی مورد استفاده در سیاست‌های تنظیم بازار و تأمین ذخایر محصولات راهبردی (استراتژیک)، شرکت بازرگانی دولتی ایران یا هر یک از شرکت‌های دولتی مسئول تنظیم بازار هر محصول به تشخیص وزارت جهاد کشاورزی، حسب مورد، براساس برآوردهای ماهانه، فصلی و سالانه عرضه داخلی و تقاضای هر یک از محصولات، نسبت به اتخاذ موقعیت مناسب خرید یا فروش در قراردادهای سلف و ابزارهای مالی موضوع بند (۲۴) ماده (۱) قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۴/۹/۱ بر روی هر یک از دارایی‌های مشمول صدر این بند در چهارچوب مقررات بازار سرمایه اقدام می‌نمایند:

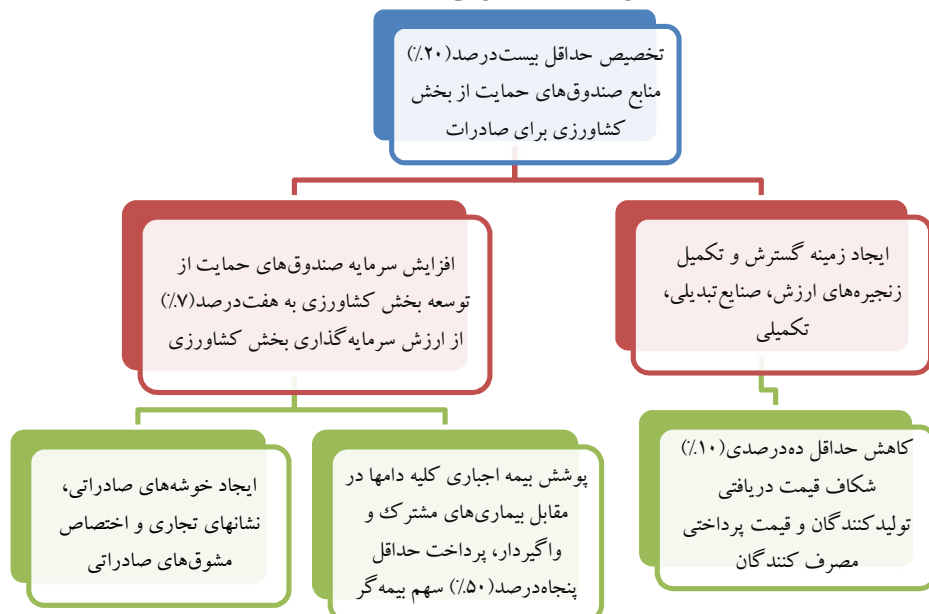
شکل ۳: اقدامات اجرایی ماده ۳۲

ماده ۳۳

دولت مکلف است در اجرای بندهای سوم و ششم سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و به منظور متنوع‌سازی ابزارهای حمایت از بخش کشاورزی، تأمین و تجهیز منابع، توسعه و امنیت سرمایه‌گذاری، افزایش صادرات محصولات کشاورزی و ارزش‌افزایی و تکمیل زنجیره ارزش محصولات کشاورزی اقدامات ذیل را به انجام برساند.

شکل ۴: اقدامات اجرایی ماده ۳۳

ماده ۳۴

کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی که به نحوی در امور تولید، پرورش، نگهداری، توزیع، حمل و نقل، عرضه، فروش دام زنده و نیز استحصال، تهیه، عمل‌آوری، جمع‌آوری، نگهداری، بسته‌بندی، توزیع، حمل و نقل فرآورده‌های با منشأ دامی و همچنین خوراک دام فعالیت دارند، در صورت تخطی از اجرای ضوابط و مقررات بهداشتی به تشخیص سازمان دامپزشکی کشور یا عدم به‌کارگیری مسؤول فنی بهداشتی با رأی دادگاه صالح متعهد به پرداخت خسارت وارده به مصرف‌کنندگان اقلام غیربهداشتی یا ناسالم می‌باشند. مسؤولان فنی بهداشتی براساس شرح وظایف ابلاغی از سوی سازمان دامپزشکی کشور به شرط سببیت در صورت قصور یا تقصیر مسؤول می‌باشند.

تبصره: آیین‌نامه اجرائی این ماده به پیشنهاد مشترک وزارت جهاد کشاورزی (سازمان دامپزشکی کشور)، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سازمان به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

شکل ۵: اقدامات اجرایی ماده ۳۴

زمینه سازی به منظور تحول در اقتصاد روستاها و بازگرداندن رونق به اقتصاد روستایی (کشاورزی، دامداری، صنایع دستی و ...) در چارچوب مقتضیات و مزیت های محلی

سازماندهی بخش کشاورزی در پهنه سرزمین به منظور ایجاد تحول متناسب با مقتضیات اقلیمی، ارتقاء بهره وری و تأمین امنیت غذایی

تدوین الگوهای بهینه کشت در دشت ها (واحدهای هیدرولوژیکی) با تأکید بر ارزش اقتصادی آب

محدودیت کشت محصولات با نیاز آبی بالا در فضاها و جایگزینی در موارد ممکن از طریق کشت گلخانه ای

ایجاد و توسعه مجتمع های کشت و صنعت متناسب با قابلیت های قلمروهای مختلف کشور

گسترش زمینه های توسعه کشت های فراسرزمینی ایران در کشورهای دیگر که قلمروهای مستعد کشاورزی دارند.

نتیجه گیری

ایجاد اشتغال، توسعه پایدار، حفظ محیط زیست، تأمین استقلال و امنیت غذایی از مهمترین چالش های اقتصادی- اجتماعی فراوری عصر کنونی به شمار می آیند. بخش کشاورزی در اقتصاد ایران به جهت تاثیر فراگیری که می تواند در کلیه زمینه های یاد شده داشته باشد، از جایگاه مهمی برخوردار است. در برنامه ششم توسعه بخش کشاورزی از جایگاه ویژه ای برخوردار است بندهای ۳۱ تا ۳۴ برنامه ششم توسعه به طور مستقیم به نقش بخش کشاورزی در اسناد توسعه ای کشور پرداخته است.

فهرست منابع و مآخذ

- تقدیسی، احمد و محسن شایان (۱۳۹۰)، بررسی نقش کشاورزی در توسعه سکونتگاه‌های شهرستان زرین دشت با استفاده از تحلیل عاملی، فصلنامه اندیشه جغرافیایی، سال پنجم، شماره نهم.
- شایان، حمید و همکاران (۱۳۸۹)، بررسی نقش کشاورزی در توسعه روستایی، مطالعه موردی، بخش میانکنگی سیستان، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، شماره پانزدهم
- حاجی رحیمی، محمود و جواد ترکمانی (۱۳۸۲)، بررسی نقش رشد بخش کشاورزی در رشد اقتصادی ایران، کاربرد الگوی تحلیل مسیر، فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال یازدهم، شماره ۴۱ و ۴۲.
- مطیعی لنگرودی، سید حسن و ابراهیم شمسایی، (۱۳۸۶)، توسعه روستایی مبتنی بر تداوم و پایداری کشاورزی: مطالعه موردی بخش سجا سرود زنجان، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، شماره ۸۶.

___ Munssing he, M. , W. Shearer. (1995). Defining and Measuring sustainabililty, the United Nations University/ The word bank.

